

Učiteljski tovariš

Stanovsko političsko glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani

Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškova ulica 6 I. Rokopisov ne vračamo. Nefrankirani pismi ne sprejemamo. Izhaja vsak četrtek. Naročilna letna 60 Din. za inosmatvo 80 Din. Člani sekcije J. U. U. plačajo list s članarino. Oglaš po ceniku in dogovoru, davke posebej. Pošt. čk. rač. 11.197. Telefon 3712

Šolstvo in učiteljstvo v dravski banovini

Iz poročila načelnika prosvetnega oddelka g. Mazija Josipa

PRIZNANJE UČITELJSTVU

Pri proračunski razpravi o prosvetnem oddelku v banovinskem svetu je podal načelnik prosvetnega oddelka g. Mazi Josip obširno poročilo o našem šolstvu in učiteljstvu, iz katerega posnemamo nastopne podatke:

OSNOVNE ŠOLE

Osnovnošolskega učiteljstva v naši banovini je: 1414 učiteljev in 2369 učiteljic, skupaj 3783. Razredov je 3505, razrednih učiteljev pa 3384, tako da manjka 121 učna oseba. Te številke kažejo, da je v banovini okrog 400 učiteljev in učiteljic več, kakor pa jih uči po razredih. Razlika izvira iz okoliščine, da je precej učiteljstva dodeljenega raznim uradom (banski upravi, sreskim načelstvom), meščanskim šolam itd.; dalje so tu všteti oni šolski upravitelji, ki so po zakonu oproščeni pouka, predmetni učitelji, otroške vrtarice in učiteljice ročnih del.

Vzrokov nedostajanja neposrednega učnega osebja je več. Predvsem državni proračun ne upošteva v zadostni izmeri tozadevnih potreb, na drugi strani pa so tudi pravice banške uprave premajhne. Ban ima pravico postavljati dnevičarje, ki jih je bilo v tekočem proračunu 56; vsa ta mesta so bila zasedena. Drugače pa vse postavitve in premestitve izvršuje samo ministrstvo prosvete.

Imamo šole, ki so zaradi nedostajanja učilnic ali učiteljstva tako prenatrpane, da mora učitelj v takih razredih napeti vse moči, da ustreže šolskim predpisom. To delo je tako težavno in odgovorno, da učni osebni ni mogoče izvrševati izvenšolskega dela v večjem obsegu. V splošnem pa je izvenšolsko delovanje učiteljstva med narodom posebno zadnje čase zelo intenzivno in vsestransko. Zlasti sokolsko udejstvovanje se je neverjetno dvignilo in dela učiteljstva vsa čast. Učiteljstvo ima predavanja, se vodi deluje pri čebelarstvu, sadjarstvu, vrtnarstvu in kmetijstvu. Učitelji so tajniki ali voditelji raznih združenj, pevovodje, kapelniki, godbeniki, režiserji itd.

Delo našega učiteljstva v šoli in izven nje je vobče tako blagodejno in se vrši v toliki meri, da zasluži vse priznanje.

Omenim naj nekatere zadeve, ki po mojem mnenju kvarno vplivajo na razvoj našega šolstva. V naši banovini prideta na enega učitelja skoro dve učiteljici. Ne da bi imel kak pomisleke proti učiteljicam, ki so poklicane za vzgojo deklic, mislim vendar, da bi bilo nujno posvetiti pažno temu, da nam moški naraščaj vzgajajo moške učne moči.

Število diplomiranih učiteljskih kandidatov raste, prošnja za učna mesta je bilo odposlano ministrstvu prosvete preko 350, imamo pa učiteljice, ki so poročene z advokati, sodniki, zdravniki, uradniki itd. Z ozirom na velikansko število na službo čakajočih kandidatov je to dejstvo nesocialno in je treba odločne remedure.

Istotako kvarni so prepogosti bolezenski dopusti. Z zadovoljstvom lahko ugotavljam, da se tozadevnih pravic poslužujejo učitelji le v pravi izmeri, ne morem pa tega trditi o učiteljicah, pri katerih so taki dopusti prepogosti in zato kvarni pravilnemu razvoju šolstva. Tudi to govori za drugo razmerje med številom moških in ženskih učiteljskih oseb. Seveda je tudi med učiteljicami prav lepo število izjem, ki vrše z uspehom in ljubeznijo šolske in izvenšolske posle brez bolezenskih dopustov.

MEŠČANSKE ŠOLE

Letos imamo 32 državnih meščanskih šol. V 170 oddelkov na teh šolah se je vpisalo 2966 dečkov in 2831 deklic, skupno 5797. Porast napram lanskemu letu znaša 350 učencev in učenk ter 11 oddelkov.

Na 8 zasebnih meščanskih šolah se je vpisalo 1240 učenk in 35 oddelkov. 1 oddelk je manj kot lani, število učenk je skoraj neizpremenjeno.

Po zahtevi ministrstva prosvete se je letos število učiteljstva na državnih meščanskih šolah znižalo tako, da pride na učitelja 24 do 25 tedenskih ur pouka povprečno. Ministrstvo je zahtevalo 30 usposobljenih učiteljev iz dravske banovine za meščanske šole v dunavski banovini in končno znižalo zahtevo na 14 učiteljev, ki so bili za pričetek šolskega leta premeščeni v mesta dunavske banovine. Manjkajoče učiteljstvo na meščanskih šolah se je deloma nadomestilo z dodelitvijo učiteljev osnovnih šol na meščanske. Ker pa tudi na osnovnih šolah nedostaja učiteljstva, primanjkljaj na meščanskih šolah ni krit. Zaradi tega je pouk nekoliko reducirán, učiteljstvo pa težko prekomerno zaposleno.

Meščansko-šolskemu učiteljstvu gre pohvala za požrtvovalno delo v težkih razmerah tem bolj, ker je to učiteljstvo glede na svojo izobrazbo zapostavljeno, kar se tiče prejemkov.

UČITELJSKE ŠOLE.

Učiteljski šoli sta dve državni (v Ljubljani in v Mariboru) z moškimi in ženskimi oddelki. Vsak zavod ima po 5 razredov in po 12 oddelkov, 4 oddelki so manj kot lani, učencev in učenk pa 183 manj; vpisanih je letos 322 učencev in 534 učenk. Ker se absolventi meščanskih šol v smislu zakona niso več sprejemali, pa tudi zaradi petletnega študija in precej slabih izsledov za službe, je naval na učiteljske šole zelo ponehal.

Na zasebnih učiteljskih šolah (popolna je v Mariboru, v eno se izpopolnjujeta šoli v Ljubljani in v Škofji Loki) se je vpisalo 199 učenk in 9 oddelkih. Prvi razred se je otvoril le v Mariboru in ima 4 gojenke.

SREDNJE ŠOLE

S 1. julijem 1932. je bila ukinjena III. realna gimnazija v Ljubljani in sta se združili moško in žensko učiteljske v Ljubljani in v Mariboru v skupna zavoda. Prvotno na nižje razrede reducirana realna gimnazija v Ptuj je bila po nekaj tednih zopet določena za popolno. Nameravana redukcija srednjih šol se je končno izvedla v dokaj manjšem obsegu, pač pa je bilo učiteljstvo teh šol reducirano v izmeri, kakor je to določil državni proračun za leto 1932/33. Upokojenih je bilo na srednjih šolah v naši banovini 32 in odpuščenih 23 učnih oseb. Na učiteljskih je bilo upokojenih 7 in odpuščenih 2 učni oseb. Ker pa se je število dijaštva z novim šolskim letom še povečalo na 400 v primeri z lanskim letom, je I. semester tekočega šolskega leta manjkalo na srednjih šolah ob skrajni obremenitvi učiteljskega osebja.

Tyrš in šola

Dr. Miroslav Tyrš, ustanovitelj češkega telovadnega sistema in ustanovitelj Sokolstva, imenitni narodni buditelj in boritelj za narodno delo, neprecenljivi osovratelj politične samostojnosti, je živel svoje življenje le za narod in za Slovanstvo.

Tyršovo življenje in delovanje pa je tudi za nas velikega pomena. Njegovo delovanje na češki tehniki in na češki univerzi v Pragi, kjer je predaval o estetiki in o umetnostni zgodovini, njegove ideje o izobrazbi naroda z urejeno telesno vzgojo so dokaz, da ni bil samo vzoren človek, državljani in Slovan, marveč tudi učitelj in pedagog.

Oglejmo si torej njegove smernice, ki naj nam bodo v našem šolskem delu vodilnice, ne samo za telesno vzgojo, marveč tudi za splošno vzgojo. Skušajmo v našem šolskem življenju uresničevati ideale človeka z zdravim, lepim ter močnim telesom in dušo, da bomo vzgojili krepak, okreten, zdrav in močan narod. Ako je stara šola vzgajala mehkužce in nepreudarneže pod pritiskom našega robstva in svetovne vojne — naj zavrne današnja šola te slabosti in vzgaja trdne, zdrave in moralno dobre državljane, ki imajo privzgojeno srčno izobrazbo, ki čutijo ljubezen do bližnjega, ljudi poštenega in krepkega značaja. Seznanimo tudi učence z znanim Tyrševim načelom o stalni delavni energiji, o vsestranski delavnosti, o telesni sili in zdravju, o duševni izobrazbi in morali, ki nasprotuje pokvarjenosti in vzpodbuja človeka k napredku. Ideal človeške harmonije zahteva od nas, da polagamo razen vzgoji razuma in vzgoji volje tudi veliko pažno na telesno vzgojo v najširšem smislu besede. Ni pravilno, da v Tyrševem narodu (slovanstvu) ni dovolj razumevanja za šolsko telesno vzgojo, da imamo še vedno toliko šol, ki sploh nimajo ali imajo zelo slabe prostore za vzgajanje in krepitve telesa in še večja napaka je, da imamo celo šole brez igrišč in kopališč. Vsaka šola naj bi bila kolikor mogoče higiensko urejena in naj bi imela šolskega zdravnika, ki bi večkrat pregledal šolsko mladino in določil zdravstveno stanje mladine. Zlastno je tudi dejstvo, da celo ono neznatno množino učne snovi, ki nam jo predpisujejo telesno vzgojne osnove ne izvršimo v taki meri, kakor bi bilo želeli in da je odvisna telesna vzgoja ponajveč od učitelja. Ako ima učitelj veselje do telovadbe — imajo veselje tudi učenci in ako telovadi učitelj, telovadijo tudi učenci. Tyrševa zapuščina učiteljstvu nas torej spominja, da naj bo predvsem med nami več smisla za telesno vzgojo in njene potrebe ter da bomo ta smisel vzbudili tudi pri ostalih šolskih činiteljih, predvsem pa pri krajevnih šolskih odborih, da bomo mogli nuditi telesni vzgoji isto, kar nudimo ostalim predmet-

telstva 50 učnih oseb. Razredi so skoro vsi prenatrpani. 64 razredov imamo, ki šteje vsak nad 50 učencev.

Jasno je, da je pouk zaradi tega dokaj trpel, čeprav je učiteljstvo v teh težkih razmerah v veliki meri delalo prostovoljno preko najvišje obveznosti. Za požrtvovalnost mu na tem mestu izrekam zahvalo.

Proti koncu semestra je bilo postavljenih za honorarne učitelje na srednjih šolah 17 diplomiranih filozofov. Po odobrenju naknadnih kreditov v Narodni skupščini je pričakovati, da se v najkrajšem času postavi vsaj minimalno število potrebnih učiteljev na srednjih šolah z reaktivacijo upokojenih in odpuščenih in z imenovanjem diplomiranih filozofov za suplente.

Stanje na srednjih šolah je naslednje:

Imamo 2 drž. klasični gimnaziji, 1 nepopolno in 8 popolnih realnih gimnazij, od katerih imata 2 realne oddelke v višjih razredih. Skupno 11 državnih srednjih šol s 84 razredi in 186 oddelki. Na teh srednjih šolah je nameščenih 220 direktorjev, profesorjev in suplentov ter 23 strokovnih učiteljev. Zaradi ukinitve III. realne gimnazije ima I. realna gimnazija v Ljubljani 35 oddelkov in je nastanjena v dveh poslopih. Na državne srednje šole se je vpisalo 5860 učencev in 2290 učenk, skupno 8150. Zaradi nedostajanja prostora se vrši v Ljubljani na II. realni gimnaziji v 7 oddelkih, v Mariboru v 10 oddelkih le popoldanski pouk.

Na treh nedržavnih srednjih šolah (dve popolni, ena nepopolna) je v 29 oddelkih 337 učencev in 836 učenk, skupno 1173.

O ostalih zadevah, kakor o šolskih poslopih, otvarjanju novih šol, o gospodarstvu krajevnih šolskih odborov, šolskih zemljiščih in vrtovih, smo poročali že v prejšnjih številkah našega glasila v rubriki: Naše šolstvo in prosveta.

tom. Tega predmeta ne smemo omalovaževati, marveč podpirati ga moramo vsestransko, da ne bo šola s svojim starim sistemom ovirala telesnega razvoja otroka.

Tyrševe besede pa odločno segajo celo v našo točasno šolsko reformo. Tyrš, opazovalec razvojne filozofije pravi: Narodi so se pogubili, ker niso vzgajali svoje mladine telesno, zastareli so in niso mogli zaradi svoje izčrpanosti korakati dalje in tako so bili odslovljeni od napredka. Nobena, pa tudi ona najslabša preteklost ne zatruje naroda budočnost — zatruje jo le zdrava delazmožnost in prisotnost duha. Narodi gredo nazaj, ako ne gredo naprej. Lepše ni mogla biti izražena zahteva po stalnem napredku, nego se je izrazil Tyrš. Priznamo si pa lahko, da so kljub vsemu našemu napornemu delu v smeri reforme šole še vedno med nami nekaki negativni pojmi, miselne zapreke in nezaupanje v novo. Tukaj vsepovsod bi morala zavladati Tyrševa srčnost, hoditi po novih potih, iskati lepše in uspešnejše metode dela in zaupati v budočnost.

Tyrševa zapuščina pa nam tudi obširno govori o našem izvenšolskem in javnem delovanju. Tyršovo bogato delovanje po družtvih, pa naj si bodo to sokolska ali druga, njegovo delovanje na znanstvenem, učiteljskem, žurnalističnem in političnem polju naj nam bo primer za pravilno zapopadeno delo v izvenšolskem času. Njegovo delovanje pa je bilo upoštevano vsepovsod in cenili so ga za največjega inteligenta tedanjega časa. To ne pomeni za nas, zapreti se v šolsko sobo in opraviti tamkaj svoje delo, ali celo bati se dela, ali obupati nad delom, ako se nam je enkrat to ali ono ponesrečilo, — marveč pomeni pograbiti za delo tu in tam, z zaviranimi rokami in v potu svojega obraza dokazati ljudem, da smo sposobni za delo, posebno, ako je »mens sana in corpore sano«, kar dosežemo le s telovadbo. Vsakdo bo dobil do tebe zaupanje, čeprav je drugih nazorov, ako boš posnemal tega slovanskega velikana. Pa tudi odgovornosti se ne smemo bati; zapreki se postavimo v bran in ta se bo morala zmanjšati. Pa zopet tukaj veljajo Tyrševe besede: »Prednjačiti mora oni, ki hoče biti vodnik.« Ne strahu in neprestanih obzirov, marveč ponos, stvarnost, samozavest, doslednost in predvsem vzorno zasebno in rodbinsko življenje ter demokratično postopanje. V tem je pot uspeha našega šolskega in izvenšolskega dela.

Pojasnil sem iz Tyrševih besed le nekoliko drobcev, ki so za nas najvažnejše. S pravilnim izpolnjevanjem in uveljavljanjem istih bomo lahko mnogo pripomogli k telesni in moralni okrepitvi naroda. To bo trajna Tyrševa proslava, neprecenljivo delo za državo in narod ter končno najlepša in najpopolnejša rešitev inteligenčne krize.

Še nekaj misli iz vrst učiteljstva

MNENJE POROČENE UČITELJICE

Ali smo res stan, v katerega se sme zaletavati, ob katerega se sme obregnuti vsakdo in kadar koli se mu to zljubi? — Spomnimo se samo članka g. dr. Igorja Rosine v »Kmetijskem listu«, ki je jasen dokaz, kaj vse prenesemo. Zakaj se ne lotijo drugih državnih uradnikov (ic), poštnih, železniških, finančnih itd. Baš učiteljski stan naj bo tarča za streljanje vsakomur? Najmočnejša organizacija smo, a kljub temu moramo poslušati očitke, ki niso na mestu.

Prav se nam godi; dokler bomo imeli med sabo ljudi, ki rovarijo in delajo razdor med našimi vrstami. — Poglejmo v druge stanovske vrste in videli bomo, da je drugod kaj takega nemogoče.

Vprašanje omoženih učiteljic je bilo že mnogokrat na dnevnem redu. Predlogi in nasveti so bili mnogovrstni. — Naj povemo še me, katerih se to v prvi vrsti tiče, nekaj misli o tem.

Hočem se dotakniti predmeta, ki je bil povod, da se je to vprašanje sploh načelo. To je brezposelnost učiteljstva. Brezposelnost vlada v današnjih časih žal v vseh slojih od najvišjih do najnižjih. — Ze 4—5 let je moral vsak gojenec (ka), vstopivši v učiteljske, imeti pred očmi težko vprašanje svoje bodočnosti. On je vedel, da narašča nadprodukcija učiteljstva z vsakim letom. Od prvega trenutka je moral videti, da bo le s težavo po tej poti prišel do zaželenega kruha. — Njih položaj je zelo težak in žalosten, nikakor pa ne pričakovano — nenaden — nego žal predviden.

Sedaj pa k dopisu gospoda »B«. — Vaše osebno mnenje, da bi morala vsaka poročena učiteljica dati ostavko na državno službo, je hvala Bogu, samo osebno, kajti po Vaših nazorih je potem mogoče edino-le celibat učiteljic — pa tudi učiteljev. S to zadevo pa pridemo v konflikt z enim največjih problemov, ki jih stavi v rešitev vsaka država — kako omogočiti vsaj eksistenčni minimum in s tem možnost za sklepanje zakona. Vsaka država si želi naraščaja, izstavlja celo tozadevne nagrade; kajti le zdrav, krepak naraščaj bo lahko služil domovini s svojo duševno in telesno silo, s svojo mladostjo in s svojim zdravjem. Tega naraščaja pa ne bo imela, če ne bo ustvarila vsaj eksistenčnega minimuma za sklepanje zakonov.

Kakor v vseh naprednih državah, je bil tudi pri nas ukinjen celibat učiteljic. In zakaj? Ker so uvideli, da je ta zakon krivica proti ženi in njenemu čuvstvanju — da smo pač učiteljice tudi iz mesa in krvi in da je tudi v nas razvit čut materinstva. Družinsko življenje je bilo učiteljicam do preklica tega zakona skoraj nedosegljivo. In učiteljice — mlade, nerazsodne so često padale ter jele izgubljati na ugledu. Težke besede! Ali naj se to časi povrnejo? Mislim, da v interesu našega stanu ne!

S tem, da je zakon omogočil zvezo z učitelji — in jo ne samo odobral, nego jo celo podpiral in priporočal, se je ugled mladih učiteljic in učiteljev zelo dvignil, ker ravno ti zakoni so največkrat vzgled lepe duševne harmonije in skupnega dela v in izven šole.

Po vaših izjavah bi prišel za zakon v upoštevek še le učitelj ali drug uradnik s kakimi 15—20 službenimi leti v približni starosti 35—40 let. Taki vkoreninjeni samci se potem že težko odločijo za zakon in če — to ni več mlad zakon. Učitelj, začetnik s plačo 800 Din, z ženo in eventualnim naraščajem mora živeti v bedi, ker nima eksistenčnega minila, ako ne nastopi izreden slučaj, da je žena od doma imovita, ali pa da se poroči s kolegico, kar pa Vi izključujete. On si mora svoj dom še le ustanavljati — s čim neki — ko mu še za najskromnejše življenje plača ne zadostuje. Naj pride še potem naraščaj, zopet stroški, ki pač niso v sorazmerju z dohodki. Za dodatek — še mogoče potreba po zdravniku, kar presega v nekaterih krajih tretjino mesečne plače!

Pa dalje! — »Vprašanje ročnih del se bo že nekako uredilo«. Kako — to vam ni mar! Pomislite! Na eni dvorazrednici bodo sami moški — na drugi, same ženske. In, imate Vi usposobljene učitelje za ženska ročna dela? Ne! Izmed sto — morda eden! Imate usposobljene učiteljice za vrtnarstvo, drevničarstvo, sadjarstvo, čebelarstvo in razne druge panoge kmetijstva? Ne! Vaš »se bo že kako uredilo« bije vsem dosedanjim šolskim zakonom v obraz.

Tudi jaz bom govorila odkrito! Zaleteli ste se v celibat vseh državnih uradnic. Mislim, da ne bom jaz edina, ki bo zadevo osvetlila s stališča, ki ga danes zavzema ves kulturni svet. — Danes, ko se ženske uveljavljajo v vseh panogah znanosti (kot doktorice zdravilstva, specialiste za otroške bolezni, porodništvo, kot inženjerke tehnike, kemije, kot profesorice filozofije, petrografije itd.) se upa te nastopati s predlogom o celibatu vseh žensk v državnih službah. Ali naj me ženske res študiramo le v lastno zabavo in naj ob prvi